
ہلڑحمہ قرآن نہ امام علی علیہ السلام فیقپوے نظرینگ میونی کھم تھونی کھہ دوکپافری بنیادی لسنہ خسوم

محمد حسن زاہدی (پاکستان)

چھو غولسنہ خسوم

گوگوے خپیرہ: ہلڑحمہ امام علی علیہ السلام فیقپوے نظرینگ (خسمینگ) بنیادی لسنہ خسوم میونی برینگ
کھمتون ینگ زوم زوم بیام یونی برینگ تھون چوکپہ یودی لسنہ خسوم یودی لسنہ خسوم یونی ستر ونگ لوکھ مید کھہ
میدلہ گوار گوسنی ان۔

اسلامی دی ہلڑحمہ چھو سپونی بزویکھ ہلٹسنہ میونی چکفری بزویکھ دوکسے دوک لنگ بیایو پونہ جی بزویکھ دوکسے
دوک لنگ بیایو پو؛ میونی برینگ ککہ فونوے بزویکھ کھم تھونی کھہ دوکپہ یودی پوان، یونی فری قرآن کریم نہ ینگ
ہلڑحمونی دوک لنگ فیسے مولا حضرت امیر المؤمنین علی علیہ السلام فیقپوے دوک لنگ کنینگ نو کھم تھونی کھہ
دوکپہ یودی پونگ اجتماعی زندگی بیایو پونی بارینگ زومسے دوکسے دوک لنگ بیایو پولہ دی ہلڑحمہ چھو سپو بینگ
سکیدے سفارش سونگسے مو تپواہمیت مینے یود۔

ہلڑحمہ امامی فیقپو لو نشوم ہلڑغہ (۲۵) چوب چدے شخفہ یودی پوسہ یو فری ان سوک زیر بہ یودی پونوزین گوا گوید۔
قرآن نہ ہلڑحمہ امامی کسل کنینگ نو بنیادی لسنہ خسوم میونی برینگ، گڑ ونگنہ گڑ ونگ برینگ یا یولہ یول
برینگ تھون چوکپہ یودی پو؛ کھم تھون بیایو پوان (دی کھم تھون بیایو پونگ کھم تھونی کھہ دوکپہ یودی پولہ اشین

: حوزہ علمیہ مئی استاد (ریکھن: حجۃ الاسلام شیخ دکتر محمد یعقوب بشوی استاد و پشرو ہنگر جامعہ المصطفیٰ العالمیہ۔

رگید) گوانہ دی بزوستولسہ مو تپولہ میونی برینگ تھوبہ گوید ینگ دیو بی اہمیت پو ایشین یود۔
دیکھ بنیادی لسنہ خسوم یود دے لسنہ خسوم پودوان، ۱- چیکپو میونی حق کنی ستر ونگ لوکھ بیا یود پوان، ۲-۱
چیکپو میونگ کھوتی برینگ چیک چیکپونہ دریسے کھم تھونی کھہ دوکپہ یود پو ینگ چیک چیکپولہ احترام یقہ یود پو
ان۔

۳-۱ چیکپو میونگ لہ دی دنیا دی کھہ سولہ ساخسونے دوکپہ یود پی زندگی بیا یود پی حق یود پی ان زیر بہ
یود پو لہ قبول بیا یود پو؛ سنینی ہڑانہ ان زیر بہ یود پوان، گوانہ دی لسنہ خسوم؛ پو میونی برینگ امن خٹپہ یود پی
لیک ان۔

گوانہ اسلام دی ہلڑحمہ چھو سپو بی میونگ گانگہ لہ کھم تھونی کھہ دوک زیر بہ یود پی فیوخلہ دے تھونی منپو
اہل کتاب (یہود و نصاریٰ پونگہ سہ میونگ گانگہ کھم تھونی کھہ دوک زیر بہ سکت زیرید، یو بی فری اسلام دی
ہلڑحمہ چھو سپو بی سی تھنو بیا یود پودہ وخلہ ضروری ان زیرید؛ پغزی دی چھو سپو انمید گوید زیر سنہ یا ہڑیسمید گوید
زیر سنہ دہ وخلہ تھنو بیا سے چھو سپو ستر ونگ زیرید دو مید زیر سنہ مینگہ چک ڈدلفنہ می گانگہ ڈدلفنہ ژوخ ان پغزی
مینگہ چک خسون چوکھنہ می گانگہ خسون چوکھ ان زیرے کسل بیونگسے یود، گوانہ دی بز دیکھ میونگ گانگہ کھم
تھونی دوکپہ یود پو لہ ایشین ستودے میونگ گانگہ لہ نون چوکسید۔
گو تھوس خپیر ونگ:

امام علی علیہ السلام فیقپوے بنیادی گو تھوس لسنہ خسوم۔

۱- کھم تھونی جینتخ، ۲- میونی حق کنی ستر ونگ لوکھ، ۳-۱ میونی احترام بیا یود پو، یونگ لہ سادی دنیا دینگ
دوکپی زندگی بیا یود پی حق یود زیر بولہ ان زیر بہ یود پو۔

مقدمہ: گو مگوے خپیرہ:

اسلامی دی چھو سپو ینگ یود پی ہڑتن یود پی دہ لس کنی شدانہ چیکپو فیسے مسلمان کنی برینگ، کھم تھون
بیا یود پوان، میونگ گانگہ چیک چیکپونہ دریسے کھم تھونی کھہ دوکپہ یود پی گڑل دوکپہ یود پوان۔

اسلام دی چھو سپو کھوانگ کھم تھونی کھہ دوکپہ یود پی زومسے دوکپہ یود پی چھوس ان، دی چھو سپو بی گا اجتماع
چی جمعیت چی ان زیر سنہ دونی کھہ ظلم بیا یود پو جلیز شیسفہ مید، بلکہ اسلام مقصد پو، ینگ فزا یود پو گانگہ میونی
برینگ کھم تھونی کھہ زومسے دوکپہ یود پوان۔

معنا نوزین بیا یود پہ یود پو۔

دیکھ کھم تھونی معنا پو چی ان میونی برینگ چہ بزویکھ کولید ینگ علما کنی برینگ چہ بزویکھ کولید چہ معنا
لینید زیر بہ یود پی بارینگ ٹرٹل بیا سے قرآن نہ ہلڑحمہ امام امیر المؤمنین فقیہ پوے کسل کنی برینگ ندانی ٹرٹل
بیا یود پی ان۔

کھم تھونی معنا عام میونی برینگ کولہ یود پو۔

صلح = کھم تھون بیا یود پو لہ زیرید، دی خپیر و (صلح) عربی سکتی کھ سا کھم تھون بیا یود پو، زوم چوکپہ یود پو
لہ زیرید، گوانہ دی لفظ (صلح) پو لفظ مصالحتی شدانہ ان دیکھنہ مصالحتہ مفاعلی مصدر ان گوانہ دی لفظ پو عربی سکتی
کھ سا میونی برینگ زوم چوکپہ یود پو ینگ گڑیمسے دو کپہ لہ زیرید۔^۱
اما علما کنی برینگ دی صلحی معنا پو معنا نیسی فری کولہ سونگسید^۲

گوگوے معنا پو تھنو، کھڑیل کھڑیل بیا یود پو لہ زیر سید، گوانہ دیو بی ملسو دو سے میونی حق کنی بارینگ خپیرہ
بیا یود پی ملی کھ عام معنا لینہ سونگسید، ینگ معنا چکلینگ نودی (صلح) پو خصوصی حق کنی بارینگ چھت چھندہ
بیا یود پو لہ زیر بہ گوید۔

گوانہ (صلح) کھم تھون بیا یود پی معنا پو دہ ملی کھ کولہ گوید، نامی سا تھنو بیا یود پی ذمہ داری یود زیر سنہ؛
دو بی مقابل لہ کھم تھون بیا یود پو، گوگو یکھی تھنو بیا یود پو امام زمان علیہ السلام فقیہ پوے غزینگ ہلڑحمہ امامی اذیکھ
بیا یود پوان، دو بی جو کتو دفاعی بزویکھ بی یود پی تھنون، دو بی جو کتو کا ظالم چگی حملہ بیا سنہ دونہ مقابلہ تھنو بیا یود پو
واجب ان، اما پغزی مسلمان کنی فری مصلحت چی فایدہ یود نہ دیکھ دہ مصلحت پو بی فری دشمن نہ دریسے صلح
بیا سے ریسنہ دو بی کھ دستخط تنگہ یود پو ان، دی بزویا یود پو دہ دخلہ بیا رگو سفی ان پغزی مسلمان کن ایترہ
دو کتو دہ دخلہ دشمن نہ یمبو تھنو بیا یود پو نینمہ مید نارے، کھونگنہ دریسے دشمنی بیا یود پو بی شدانہ بزورے
دو گید مسلمان کنلہ روخپہ تھو بی منپو، یا کھو ادنگ لہ کھیوداونی منپو، تھوق ہتری کھونگنہ کھم تھون بیا زوم چی کھم
تھون چی بیا سے مسلمان کن ستر ونگہ یود پی گڑل چہ بیا یود پوان، دہ دخلہ کھونگ مسلمان گیک، یا تھنو بیا یود پو

- حسن عمید، فرہنگ عمید، ص ۱۶۲۸

- محمد جعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، ص ۲۰۸

سکیوروک، دو میدانارے دہ و خلد دشمن نہ دریسے کھم تھون بیک زیر بہ یود پی چنگ معنا مید پہ یود پی ان ینگ
جلز میں صلح بیا یود پو۔^۱

دیکھ تریچپس جی یود:

دہ تریچپس پو دو ان ہلڑحمہ امام علی - علیہ السلام - فیقپوے شدادی لسنہ خسوم پو کھم تھون بیا یود پی بارینگ
قرآن نہ امام ہلڑحمہ کسل کیننگ نو کھم تھون بیا یود پی بارینگ چہ کسل بیونگسے یود؟
دی لسنہ خسوم پو میونی بارینگ کھم تھونی بیا یود پی بارینگ کسل بیونگسے یود گوانہ دی لسنہ خسوم پو نیادی میونی
بارینگ کھم تھون بیا یود پافر ی کولہ گوا یود پی ان ینگ دہ و خلد دی لسنہ خسوم پو تھونگمہ گوا یود پی ان، ینگ دہ کھم
تھون پو بہ ہڑتن لوسپہ یود پی ان، (پغزی دی لسنہ خسوم پو مید زیر سنہ دہ بیا یود پی کھم تھون پو لہ ہڑتن جی می
خٹپہ یود پی ان ینگ دو حقیقی کھم تھون سہ گوا یود پی ان دو تھوق ہلڑتری میونگنہ برلہ ہلتن چس جی گوا یود پی)
گوانہ گاملسلہ کھم تھون جی بید نہ دنیا دی می چیک پی میونی بارینگ نو دی لسنہ خسوم پو گیب ان بیا سے کھم
تھون جی سونگنہ دو مسلمان ان کھن میں کھن اسلام لہ قبول یود کھن مید کھن گانگی بارینگ نو نمہ یود پی ان۔

دی ربیا سونگنہ یود یادی زیر بہ سونگنہ یود پی خپیر و کھم تھون مقصد پو میونی بارینگ زومسے دو کسے زندگی بیا یود
پو میونی چنگ جینفے درونموے مید پہ تو کھمیدی کھا دوک لنگ بین کھور بہ یود پوان دہی کھا قرآن نہ اہلبیتی شدانہ
تاکید یود پی ان چیک چیکپونہ دریسے تھونے دو کسے تھم تھم زیر زیر جی مبیا خش لو کھسی کھ دو کسے زندگی بیا یود پو
ان، دی بزویکھ زندگی بیا یود لہ قرآن سا تاکید بید بارینگ ہلڑحمونی سا تاکید بید قرآن مسلمان کی سمنگ مید کافر
کن نہ دریسے سا عدالتی کھ دوک لنگ پیوس زیرے سکا لسید: «لَا يَنْتَظِرُكَ اللَّهُ عَنِ الدِّينِ لَمْ يُقَاتِلْكَ فِي الدِّينِ وَلَمْ
يُخْرِجْكَ مِنْ دِينِكَ إِنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ»^۲ ہمیں طور قرآن مجید در بارہ اہل کتاب
باصراحت می گوید: «وَلَا تَجِدُوا أَيْلَ الْكُتُبِ إِلَّا بِالتِّيْهِ إِحْسَنُ إِلَّا الدِّينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَإِنزِلَ
إِلَيْكُمْ وَإِلَيْنَا وَإِلَيْكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ»^۳؛

(سوچک دہ کافر کن نہ دریسے دوک لنگ بیک دہ کافر کنی کھدانگنہ دریسے تھنو بیا سفہ مید چھوسی بارینگ،

- شرایع السلام، محقق حلی، کتاب جہاد، بہ نقل از مجموعہ آثار شہید مطہری، ج ۱۶، ص ۲۲۸

: ممتحنہ: ۸.

: عنکبوت: ۲۶.

ینگ کھدانگ کھیتی دوکسے یود پی گڑونگ کنینگ نہ فیونگسے تنگفہ مید دوگنہ دریسے دوک لنگ لیجمو بیا یود پو ینگ کھونگنہ دریسے عدالتی کھ دوک لنگ بیا یود پو بی شرانہ خداسی منع بیا مید بیوس زیر بہ مید، چھد کھی کھ عدالتی کھ دوک لنگ بیا یود پو لہ خداسی رگید،^۱ یونہ ژو خو پو قرآن مجیدی اہل کتاب نہ دریسے دوک لنگ لیجمو بیوس زیر بی بارینگ سنگ سنگ بیا سے کسل بیونگسید:

اہل کتاب نہ دریسے زیر زیر بیوشیک کھدانی، پغزی بید نہ لیجمو بیکھ بیوشیک صرف دہ سوچیک کننہ دریسے زیر زیر بیوشیک خپیرہ تونگ شیک دونی کھیتی کھ ظلم بیا سید دونگ لہ زیر شیک نیادہ جی نئی کھ (خداسی) فسے تنگفہ یود پو بی کھ ایمان کھیونگسے یود پی ان، ینگ کھیتی فیونگ لہ فسے تنگفہ یود پی دہ سوچیک پو بیکھ ایمان کھیونگسے یود پی ان، ینگ نئی خدا پونہ کھیتی خدا پو چک ان، ینگ نیہ دہ خدالہ ان زیر فہ یود پی ان قبول بیا سے دہ خدا پو بی چھو سپو لہ نیہ قبول بیا سے یود پی ان. (نیہ مسلمان ان کھدانگ مین)^۲ «قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ»^۳؛

ینگ آیت چکینگ نو کسل بیونید: زیر لے اہل کتاب اوگشیک دہ خپیر و پی فیونگ لہ دہ خپیر و بیونگ (کسل یود) کھدانگ نہ نیادرا ان خدالہ مید پہ ینگ چیز جی لہ فچولی مین ینگ چیز جی خدانہ درا شیسنی مین، ینگ نئی برینگ بچھی ینگ بچھی لہ خدا زیر بی مین. خدائی ذات پوڑہ لہ مچولہ یود پی ان. نامی سادی خپیر و نی شدانہ کھونی خدوگن لڑو خنا کھونگ لہ زیر نیا مسلمان ان، کھدانگ چھیب جی دوک شیک۔

اسلامی دی چھو سپو بی سی کھم تھونی کھ دوکپہ یود پو گوگو لگوے بنیاد پو ان زیر سید اہل کتاب لہ سا اسلامی ککانونوے، بزویکھ سکت زیر سید اسلامی سی گانگی دمسو انسان فری ککانونوے، بزویکھ دوک لنگ بیا یود پو ان زیر لہ ہنتسید، پغزی گاہی برینگ می زومفہ یود پی حالت جی سونگ زیر سنہ دونی برینگ زوم گڑل بیوس زیر سید ینگ دو میزومفہ یود پو چہ سونگنی ان زیر لہ ژلژل بیوس زیر سید۔

- سورہ ممتحنہ/۸

- سورہ عنکبوت/۳۶

:آل عمران: ۶۴.

چازیر بنہ ہلترحمہ قرآن کسل بیونگسید: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ إِخْوَتِكُمْ وَأَتَقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ»؛
چھد کھی کھ مؤمن کن کا فونوان دو سونگف ژانہ دہ کا فونونی برینگ مزومفی لس چی سونگنہ دو چا سونگنی ان زیرے
ژنٹل بیاسے کھونی، برینگ زوم گٹرل بیوس زیر سید، ینگ خدالہ جیکس غدہنگمہ یود خداوند عالمی کھیتی کھارحم بیایود
پی۔ مؤمن کن چیک چیکپو نہ دریسے کا فونوان گوانہ کا فونوے برینگ کھدانی کھم تھون بیوشیک ینگ خدالہ
جیکف یود پو کھیتی سنیوخ گوارگو سنی ان تا خدا کھیتی کھ رحم بیک۔ دنیا دی گٹرڈنگ گانگی میونی برینگ زوم گٹرل ینگ
کھم تھون بیایود پو خدالہ جیکفی یود پی علامت ان (زومسے دو کپہ یود پو ینگ زوم چوکپہ یود پو، زومسے دوک زیرہ یود
پو کھوانگ خدالہ جیکفی علامت ان، چازیر بنہ خداسی قرآنینگ زومسے دوک ینگ زوم چوکس زیرے کسل
بیونگسید دو بی کھ عمل بیایود پو یعنی خدا سکا لفلو ملینگ کھیونگمہ یود پو خدالہ جیکفی علامت ان) گوانہ دی زومسے دو
کپہ یود پو ایونی، برینگ زوم چوکپہ یود پو خدالہ جیکھ کھنی ینگ بزور کھنی علامت ان۔

امام علی۔ علیہ السلام۔ فیتقپوے دوک لنینگ نوسازومسے دوکپہ یود پو ینگ ایونی برینگ زوم چوکپہ یود پو ینگ
زومسے دوک زیرے میونگ لہ سکلبہ یود پو تھو بید، مؤمن گانگی گوپہ ہلترحمہ امام علی۔ علیہ السلام۔ فیتقپوے دوک
لنینگ نوسازومسے دوکپہ یود پو ینگ ایونی برینگ زوم چوکپہ یود پو ینگ زومسے دوک زیر سامیونگ لہ سکلبہ یود پو
تھو بید، مؤمن گانگی گوپہ ہلترحمہ امام علی۔ علیہ السلام۔ فیتقپو مالک اشتر لہ ربید؛ نامی سامی رگہ کھنی کھم تھونی
فری سکت زیروک ینگ دینگنو خدائی رنلو کھیو یود نارے دولہ مین زیرے مزیر: «و لا تدفعنَّ صلحا دَعاک
إلیہِ عدوکَ لِلہِ فیہِ رضاً»؛^۲

امیر المؤمنین فیتقپو سی کھوری فیتقپوے وصیت پو بینگ نو ہلترحمہ امام حسن نہ امام حسین۔ علیہم السلام۔ ینگ
فرو فزونگ گانگمہ، سنین دون کن گانگمہ لہ ینگ دہ میونگ گانگمہ لہ وصیت بید دونی لقتو ہلترحمہ امامی وصیت پو
تھونوک تاکید مو تپو بید کھم تھون بیایود پو ینگ کھم تھونی کھ زندگی بیایود پی بارینگ نو کسل بیونید: ایدانگ
نیسکا ینگ اے بوژھونگ گانگمہ ینگ سنین دون کن گانگمہ لہ ینگ دو سوچک کنی فری سا دونی لقتونی شوقبو
تھونوک گانگمہ لہ نی وصیت ینگ سفارش یود خدالہ جیکس تقوا بیوس ینگ کھیتی لس کنی بارینگ ترتیب بیوس
ینگ میونی برینگ کھم تھون بیوس. «إِصْبِحُوا بِجَمیعِ وُلْدِی وَابْلِی وَمَنْ بَلَغَهُ کِتَابِی بِنِتْقَوِی اللَّهِ وَنَظْمِ اِمْرَمِ

: حجرات: ۱۰.

: محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۳، ص ۶۰۰.

وصلح ذات میںکم»؛

بنیادی لسنہ خسوم کھم تھون بیا یود پی بارینگ

میونی، برینگ دی فتنہ فساد تھم تھم زیر زیر گانگہ چیک چیکپوے حق کئی ستر ونگ لوکھ بیگ احترام بیسیفا فری، یگ ریٹینگ ریٹے لہ زندگی بیا یود پی حق یود پی ان زیر بہ یود پو لہ قبول مہ بیسیفا فری گوا یود پی ان، پغزی چیک چیکپوے احترام یقے گاسولہ سازندگی بیا یود پی حق یود پی ان زیر بہ پو لہ قبول بیا سنہ دی می چیکپی لس کن لد نمی میس یگ دی اختلاف کن می گوا یود پی ان، یگ میونی، برینگ کھم تھونی کھ زومسے خٹپہ یود پی ان، گوانہ دی بنیادی لسنہ خسوم چھوسی زیر بہ یود پی بز ویکھ دو کپہ رگوسید:

۱- انسان حق کئی ستر ونگ لوکھ بیا یود پو،

۲- دے میونی چھعوے لوکھ پو بی احترام یقہ یود پو،

۳- دی میونگ لہ سادی دنیا دیگ زندگی بیا یود پی یگ خسونے دو کپہ یود پی حق یود زیر بہ یود پو لہ ان زیر

بہ یود پوان .

گوانہ دی شوقو بیگ دی لسنہ خسومپو بی کھ کنسہ بیا سے خپیرہ زیر بہ گوید دو بی فری ہلترحمہ امام علی - علیہ السلام - فیقپوے کسل کنسہ کھوری فیقپوے دوک لنگ کئی شدانہ چھیب جی یا (ہلتن چس جی) کھو گنگہ گوید .

۱. انسان حق کئی ستر ونگ لوکھ بیا یود پو

حضرت علی - علیہ السلام - فیقپو کھوری فیقپوے زندگیگ نومیونی حق کئی ستر ونگ لوکھ بیا یود پو چوقپہ ژھڑہ شیسید بیگ کھوری فیقپوے حکومتی لوغوبینگ نو بیگ کھوری فیقپوے لس میونگ لہ سادی لس پو بیکھ اشین سفارش بیا سید انسان حق کئی بارینگ ستر ونگ لوکھ بیوس زیرے موتو تاکید بیا سید .

پغزی میونی، برینگ چیک چیکپوے مال کئی کھ متر یا لق متنگس نارے دونی ستر ونگ لوکھ بیا سنارے، یگ یول کئی حق کئی ستر ونگ لوکھ بیا سنارے یگ حکومت کئی احترام یقہ سو گنگارے دہ یول کنینگ تھنو گوا یود پی ان، یگ دہ یول کن عدالتی زندگی فیوخ لہ نور بہ یود پی ان (دہ یول کنینگ عدالتی کھ لس کن درولہ یود پی ان،

گوانہ عدالت یود پی سیکھ امن خٹپہ یود پی ان)

انسان حق کئی ستر ونگ لوکھ گوار گوسنی ان زیر بہ یود پو لہ (دی زمانینگ غربی میونی دو بی کھ سکیدے

ہلینگ بید) دی خپیر و بی حقیقت پو اسلام شدانہ ان دو بینگ چنگ بدل می گوا یود پی ان دو بی کھ قرآن سی ریگ چن بیاسید دولہ کرامت ان زیر سید، یگ چھد کھی کھ نیاسی آدم بوژھونگ لہ ریگ چس بیاسید، یگ نیاسی کھونگ لہ تھنگ کنینگ یگ ژگیم ژھونینگ درولہ یود پی لم فیونگس کھونگ کھورے کھورہ یود پی نیونگ (جون چس کن) چیتخ بیاسید یگ کھونگ لہ ہلژحمہ رزق کن مینسید، یگ کھونگ لہ نیاسی لدنچو کھ یود پی چیزات مو تو پیکھ فضیلت مینسید دولہ

فضیلت مینارے بیاسے مینسید: « وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَا فِيهِمُ الْبِرَّ وَالنَّجْوَىٰ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الظَّيْفَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا »^۱

دی آیت پو بینگ خداوند عالمی انسان گو یکھ ریگ چنی تاج پو یقسید یگ اے لدنہ سو کھونی کھ ریگ چن بیاسے ہلتنسید، گوانہ دی ریگ چن گوا یود پو یگ احترام یقہ گوا یود پو دو بی فری ان، انسان خدا نہ دریسے تھو دے یود فاصلہ یا واسطہ مید پہ یگ خدائی روح پو انسان کھورے یود، انسان خدائی روح پو کھورے یود دو فری فرشتونی سجدہ بیاسو نگسید، یگ فرشتونگ گانگہ انسان دی چھو غوے لو کھپو بی فری احترامی سجدہ بیاسید: « فَأَازَسُوْیْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُوْحِي فَفَعُوْا لَهٗ سَاجِدِيْنَ »^۲ یگ دہ سوچک پو انسان احترام میقہ خدالہ گوڑگیل بیانہ خداسی کھوری رحمتی شدانہ کھو تھقریگ بیاسید شیطان رجیم دی ملی کھ گیود پی بجای کھوری چھو غو شیسفہ یود پو ہڑتینے دو کسے انسان کھ زدیب لزوقہ یود پی گڑل بیاسید (دیو لگی چھو غو تھنوںے ان شیطان فیوخنہ انسان کھ) قیامت تھونی منپو گڑو لبی تھنوںے سند سید انسان کھ « قَالَ اِرْاٰیْتُمْ هٰذَا الَّذِيْ كَرَّمْنَا عَلٰی لَدُنِّ اٰلِیْ یَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُرْسَبُوْا »^۳

گو گو یکھ انسان حق کنی احترام میقہ کانگ تھق لہ تنگ کھن پو ابلیس ان، کھولہ نوزین مسونگ انسان فری ژاخرہ چھو غو مقام چی یود زیر بہ یود پو !! خداوند عالمی رگو سکنی دہ ملسو انسان فری یود زیر بہ یود پو کھولہ فحس، نامی سہ خداسی فرشتونگ کسل بیونگس ناسیکھ خلیفہ قرار تنید (رگول لدن چو گید) یگ انسانینگ خدائی خصوصی علم یود زیر بہ یود پو کھولہ فحس (آدم لہ رسم گانگہ ہلژبس) دی خدائی شیشس پو بی فری انسان لہ احترام یقہ

- سورہ اسراء / ۷۰

- حجرات / ۲۹

- سورہ اسراء / ۶۲

رگو سنی ان زیر بہ یود پوکھولہ فئسس دی احترام پومیقہ انسان حق کن سکلیس ابلیسی، (انسان کھ چوقہ گولہ ظلم بیکھن پو ابلیس ان) دوی فری قرآینگ کسل بیونگسید: نامی سہ نیاسی فرشتونگ لہ آدم فری سجدہ بیوس زیر بہ نا فرشتونی سجدہ بیاس اما ابلیسی سجدہ بیاس ینگ کھو تکبر بیاس کھوانگ لہ کھوانگ چھو غو تھونگ دوی فری کھو کافر سونگ (خدائی خش لوکھی، شدانہ کھو تھقربنگ سونگ «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً»^۱، دیکھنہ انسان نہ شیطان برینگ مچھم فی تھنوں شروع سونگ گوانہ دی تھنوں اسلحہ کھورے دانہ رگی کھورے یا توپ نہ یم نہ پستول کھورے بیا یود پی تھنوں مین بلکہ دی تھنوں اعتقادی بارینگ ان دی تھنوں انسان دوک لنگی بارینگ ان دی تھنوں پر تے یود پی ان۔

مؤمن کنی گو پا حضرت علی - علیہ السلام - فیقپوسی دی مطلب پو یعنی آدم لہ سجدہ بیا سونگفہ یود پو انسان مقام پو تھو سمو سونگفہ یود پی ان زیرے کسل بیونگسید:

خداوند عالمی فیقپوسی فرشتونگ لہ کسل بیونگس نا کھیتی شد امانت چی یغیدینگ دی یقہ سونگفہ یود پی امانت پو ثلفی موتی کھا ادا بیوس کھدانی، ینگ دہ سکلہ سونگفہ یود پو بی کھ ایمان کھیونگ زیرے، دہ سکلہ سونگفہ یود پی لس پو آدم لہ سجدہ بیا یود پی بزویکھ ملینگ کھیونگ زیرے کسل بیونگس دہ آدم پو بی چھو غوے لو کھو بی احترام یقہ آدمی دونوزگوس آدم لہ سجدہ بیوس، گوانہ گانگمسی سجدہ بیاس اما ابلیسی سجدہ مبیس؛ دوکھوے سکبو غیرت نہ بد بختی اینہ شقاوت پو تھلے سونگسینہ خدا لہ گوڑگیل بیاس کھوسی: «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً»^۲ انسان پغزی فرسنہ زرفہ بیاسنہ صحیح لمپو پینگ دوکسے ایونگ پڑہ سکیدے احترام مالک گوا نینسید۔ خداوند عالمی فیقپوسی قرآینگ کسل بیونگسید: :

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَإِنشَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ»^۳

لے میونگ ناسی کھدانگ بوڑھ چکنہ بوسترینگ چگی شدانہ لد نچوکفہ یود پی ان ینگ کھیتی برینگ فریونہ فریونہ قوم و قبیلہ بیاسے لد نچوکسید کھدانگ چک چیکپو لہ نوزین گوا فری۔ چھد کھی کھ خدائی شدارینگ چن پو کھیتی

- سورہ بقرہ/۳۴

- بحار الانوار، ج ۱۱، ص ۹۷

- حجرات/۱۳

برینگ سو سکیدے، بزور کھن خدالہ جیک کھن یود نہ دوان، چھد کھی کھہ خدالہ خبر یود پی ان ینگ تھیب شیس کھن ان: «وَادُّقُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدْ وَاِلٰهَادِمَ فَسْجُدْ وَاِلٰهَادِمَ نَبِيْسَ لِيْ وَاَسْتَكْبِرْ وَاَكَانَ مِنَ الْكَافِرِيْنَ»^۱۔

ینگ نیاسی فرشتوں نگلہ زیرس آدمہ سجدہ بیوس زیرے دیکھنہ فرشتوںی سجدہ بیاس اما ابلیس ژاسی گوڑگیل بیاس کھو سجدہ پیامید زیر انکار بیاس ینگ کھوانی کھوانگ لگی چھو غوشیس دوفری کھو کافر سونگ، گوانہ گو لگو یکھہ انسان کھہ ظلم یکھن حق کو قسے زکھن پو ابلیس رجیم ان گوانہ دی ابلیس بیاسفہ یود پی تھنو قیامت تھونی من لوسفہ یود پی تھنوں ان۔

۲- نیسی رسی بنیادی لس پو

اے میونی چھو غوے لو کھسی احترام یقپہ یود پو۔ اے میونی چھو غوے لو کھسی احترام بیایود پو بی مینگہ چگی کھنہ کھیرے چھو غو پو ل کن تھونی منپو فتنہ فساد تھم کھڑی شدانہ ستر ونگے یقے میونگ لیجموے فیونخ لہ تھینے کھیرید پو ل کن لیجمو امنی پو ل تو کھمیدی گڑونگ گو چو گید (سولہ جیکھموے گو امید) گوانہ انسان کنی احترام گو کھوانگ خدالہ جیکھ یود پو بیٹنگ یود پی ان، انسان خدانہ ژاخڑہ نور سونگنہ دہ حساب کھوے احترام پ سکیدین گوید، میونی برینگ انسان ان زیر بہ یود پی احترام پو یود پی نمزدان سہ یود پی ان۔

امام علی - علیہ السلام - فیقپوسی دی انسان احترام یقپہ گو ایود ینگ کھو ریتنگین گو ایود پو انسان کھوری لقسو یود پی ان زیرے کسل بیونگسید ینگ میونگ دی لس پو بی فیونخلہ سکت زیر سید۔ لے انسان کھیانگ ینگ چگی ژون سونگسے مدوک چا زیر بنہ خداسی کھیانگ آزاد لد نچو کسے یود پی ان: «لا تکلن عبد غیرک وقد جعلک اللہ حراً»^۲۔

کھیانگ ینگ چگی ژون مسونگ خداسی کھیانگ آزاد لد نچو کسید

خداسی کھیانگ آزاد لد نچو کپہ اما کھیانگ ینگ چگی ژون سونگسے دو کپہ دو زومفی لس جی مین میونی برینگ

ژون بیاسے

دوکپہ یود پی خسبو کھیدے مدوکپہ رگو سنی ان، انسان احترام یقپہ یود پو کھوانگ انسان انہی، بزویکھہ ضروری ان دو بی ستر ونگ لو کھ گوار گو سنی ان گا بزویکھہ۔

امیر المؤمنین علی - علیہ السلام - فیقو کھوری کھورپہ دہ پونگ رگلے بیونگسے شفقنہ میونگ اما می لزلہ سونگ گوانہ اما می فیقو سی کھونگ لہ ترلیس کھانگ لہ چنگ لس یودا؟ زیرے کسل بیونگنہ کھونی زیرس مید جو نیا یا نگنہ ییمو دورلہ یود پولہ رگید جو دو فری اونگنی ان جو؛ زیر بنہ کسل بیونگس لوقسے سونگ کھانگ چا زیر بنہ کانگنہ درول کھن کن جون چسی کھہ جو نے درول کھن نہ ییمو دورلہ یود پودہ جو نے یود کھن پوبی فری لیجمو مین؛ کھو فشیکپہ یود پی ان یینگ دہ کانگنہ درول کھن کنی فری ہرٹریسمید ان دی بزو لیجمو مین۔

جون چسی کھہ جو نے یود کھن نہ ییمو کانگنہ درول کھن کھور بہ یود پوبی دہ جون چسی کھا جو نے یود پو فشیکسے فنگمہ یود پی ان یینگ مومن کن ہرٹریسمید گوا یود پی سنید گوا یود پی ان، «خَرَجَ إِمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) عَلَى أَصْحَابِهِ وَهُوَ رَاكِبٌ فَمَشُوا خَلْفَهُ فَاتَّقَتْ إِلَيْهِمْ فَقَالَ لَكُمْ حَاجَةٌ فَقَالُوا يَا إِمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَكَلْنَا نُحِبُّ إِنْ نَمَشَى مَعَكَ فَقَالَ لَكُمْ أَنْصِرُوا فَإِنَّ مَشَى الْمَاشِي مَعَ الرَّكِبِ مَفْسَدَةٌ لِلرَّكِبِ وَ مَدَّةٌ لِلْمَاشِي» چا زیر بنہ انسان کن گانگہ درادران سولہ تھیب صفت چی مید پہ یود پی ان۔

مالک اشتر لہ مصرینگ رگوسکن بیاسے شفقنی وخلہ اما می ریسفہ یود پی دہ شوق شو قیو بینگ دی لس پوبی فیوخ لہ ژھور تنگسے یود، لے مالک میونی کھہ ہبو ژوخ سونگسے مدوک حملہ بیا چیتخ سونگسے کھون لہ نقصان تنگما فری یینگ میونینگنہ تھوبفو غنیمت شیسے زاتیار سونگسے مدوک، دہ میونگ مڑھو نیس یود پی ان، یا کھیری فری چھوسی فونو ان یا کھیانگنہ ژوخ لدنمہ سونگ کھن ان «وَأَمَّا نُونٌ عَلِيمٌ سُبْعًا ضَارِيًا تَعْتَمِمُ إِكْلَمًا فَإِنَّهُمْ صَنَعُوا إِيَّائِي لَكِ فِي الدِّينِ وَإِيَّا نَظِيرًا» لک فی الخلق «۲۔

حضرت علی (ع) فیقوے حکومتینگ نو انسان کن گانگہ لہ احترام یقپہ یود پو گارہ ڈینگ ریڑے اے میونگنہ بر لہ درادران، گوانہ علی (ع) فیقوے نظرینگ سوکھہ ظلم مگوار گوسنی ان، دیوبی فری سوکھہ ظلم چی سونگسید زیرے کوانہ اشین ناراحت گوید پہ کھوری فیقو لہ اشین ہر پو شخصید پہ، دیوبی شدانہ چک؛ نامی سہ معوی سمن کنی میونی کھہ ظلم بیاسید، غارت بیاسید بوسترینگ کنی زیورات کن (ہلی بلیونگ) کو قسے کھیر سید زیرے کوانہ اشین خہ شخصید پہ خلوق سونگسے کسل بیونگسید:

نہ خبر تھونسید شامپی مینگے چگی مسلمان بوسترینگ چک یینگ مسلمان مینمی بوسترینگ کنی رگویکھ یود پی

- محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۵، ص ۴۱

- محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۳، ص ۶۰

زیورات فودے کو قسے کھیر سید زیرے، گوانہ دی خپیر و کوسے سو سنینگ لہ لو قسے شنہ تھیب مین نی شد ابلکہ بیور موان «لَقَدْ بَلَّغْنِي إِنَّهُ كَانَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ يَدْخُلُ عَلَى الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ وَالْمَعَاهِدَةِ فَيَسْتَرْعُ إِحْبَابَهُمَا وَرُغْمَهُمَا... فَلَوْ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ مَاتَتَا مِنْ دُونِ هَذَا إِسْفَاءً، مَا كَانَ عِنْدِي فِيهِ مَلُومًا، بَلْ كَانَ عِنْدِي بِهِ جَدِيرًا»؛^۱۔

گوانہ ہلڑحمہ امام فیقپودی بزویکھہ خپیرہ زیرہ یود پو بیگ انسانی دہ ملسوبی احترام یقپہ یود پو قومنہ قبیلہ یا چھوسی بر فیس چی بیادی بزویکھہ خپیرہ زیرہ یود پو چھیب جی ان دو بی فری، دہ انسانی فری یود پی دہ مقام پو انسانی احترام یقپہ یود پی ان، گوانہ انسانی دہ نفس پو بی احترام یقپہ یود پو بی بدل جی مید پہ یود پی ان، احترام نفس انسان لگی چھو غوان۔

کھیری نفس پو بی کھیانی احترام یقپہ رگو سنی ان۔

گا ہلڑحمہ سید گانگی دونومی زگوار گوسنی ان، دنیادی مقصد پورا سونگنہ سی ہلڑحمہ میدی دنیادی مال تھوبنہ سی، چا زیرہ نہ کھیانگ لہ عزت نہ آبرو مال دنیا لہ ژونگہ نیمنی مین، دہ نے چیز جی بیگ سوی ژون لگوا دوسے لقتو کھیونگ مہ رگو سنی ان، چا زیرہ نہ خداوند عالمی کھیانگ آزاد لہ نچو کسے یود پی ان: «وَأَكْرِمُ نَفْسِكَ عَنْ كُلِّ ذِيئَةٍ وَإِنْ سَأَلْتِكِ إِلَى رَغْبَةٍ فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَضِ بِمَا تَبَدَّلُ مِنْ نَفْسِكَ عَوْضًا وَكَأَنَّكَ عَبْدٌ غَيْرُكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا»؛^۲۔

امام علی (ع) فیقپوے عدالت نہ دریسے یود پی حکومت پو بیگ گانگہ لہ امن یود پہ، تھنو خسوم لگی سخت امام لہ بیا فوننہ سی میونگ لہ امنیت یود پہ تو کھمیدی کھ میونگ کھورید پہ زندگی بید پہ، دہ لگی سخت تھنو خسوم پو بیا فوننہ سی کھوری فیقپو اے میونگنہ دریسے دوک لنگ امامی عدالتنہ دریسے یود پہ، (دی تھنو خسوم پو؛ جملی تھنو، صفین تھنو بیگ نہروانی تھنواپہ) دی تھنو خسوم پو بیا فوننہ سی شرگو ترگولہ ہلتید پہ، غریب غرابالا ہلتہ ستر ونگ بید پہ، یو بی فری شرگو پتی لہ امام دنیادی کھنہ رگلہ شھید سونگنی جو کتو نوزین سونگ موقع موقعی کھ زان کھیونگ کھن پو مھونمنہ دو نگہ خبر سونگ ہلڑحمہ امامی فیقپو شھید سونگسید زیرہ یود پو، گوانہ دی لس کنی ہلڑحمہ امام کھوری ذات پو انسانی قدر شمس کھن ان زیرہ یود پو نون چو گید، نامی سا امام نصرانی مینگے چکنہ تھو کپنہ کھوانمید سونگسے سو کھولہ ہلتہ ستر ونگ جی بیا فونگسے یود پی ان سوک، گوانہ کھوے دہ لو کھپو تھونگنہ دو مستحق

۱۔ محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۲، ۲۲۶۔

۲۔ محمد باقر مجلسی، همان ج ۴۲، ص ۲۲۶۔

میونگ لہ سکس کھولہ روخ بیوس زیرے۔

ابی حمزہ مینگے چگی شدانہ زیرید: نامی سا امیر المؤمنین (ع) دہ میوبی شدانہ تھون، ابی حمزہ زیرید رگسے تھنا تھونفہ یودپی لس یا منینمہ یودپی مینگے چک، ہلژحمہ امام دہ میوبی شدانہ تھونمہ مال چی میدپہ میوبی شدانہ ژلید سوک لقیہ زونید سوک دہ لو کھپو تھوگنہ امام فقیہی سی کسل بیونگس:

دیوچی ان ژہ لے کھورید، سوان زیرے زیرے کسل بیونگس دیوچہ بزوان چہ بے ان زیرے کسل بیونگس، دی بیور مو میدپی بیچیس پوچہ ان؟ زیربنہ میوبی زیرس کھو مسلمان مین جو نصرانی ان جو یانگ ناراحت مشوخص زیربنہ کسل بیونگس: دی میولہ رگوینگ کھیود یودپی وخلہ کھدانی کھو کولسید دوسے کھوانمید سونگسے کھیود لہ یود پنے کھو فانگسے تنگسید کھدانی دیوچی فری بیسفی ان؟ کھوے زندگی رگو سنی خرج پو بیت المالی شدانہ مین، «یٰ اَبی حَمْرَةَ عَنْ رَجُلٍ بَلَغَ بِرَأْسِ الْأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قَالَ: مَرَّ شَيْخٌ مُّكْفُوفٌ كَسْبِيَهُ يَسْأَلُ فَقَالَ الْأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) مَا هَذَا فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) نَصْرَانِيٌّ قَالَ فَقَالَ الْأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) اسْتَعْتَمَلْتُمُوهُ حَتَّى إِذَا كَبُرَ وَعَجَزَ مَنَعْتُمُوهُ أَنْ يَنْفِقُوا عَلَيْهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ» گوانہ شخصیت احترام بیا یود پو ضروری ان چہ مینگے چک انہ سی چہ سمق انہ سی چہ ژھونژہ گڑونگ انہ سی چہ چھو غو گڑونگ انہ سی چہ یول انہ سی، چہ پارٹی انہ سی چہ چھو غو یول انہ سی، کھم تھون نہ زوم لوکھ پو بی خسون چوکپہ یودپی ان، پغزی ملسید دی انسانیتی احترام پو بی ستر ونگ لوکھ مسونگنارے، تھنو گوا یودپی ینگ فتنہ فساد لنگفہ یودپی سنید گوا یودپی ان گوانہ تھنو کھوانگ یو ژوخ کنی کھ گوارینخفہ یودپی ان، دیکھنہ دہ تھنوبی جو کپوچہ گوید ینگ گار تھونید زیرہ یود پو ہر تخفہ میدپی ان (تھنو کھوانگ شروع سونگنہ جو کتوچہ گوید زیر بو خدالہ میدپہ ہر تخفہ میدپہ یودپی ان، تھنو گو چوکپہ رگو سنی ان)

۳. خسومی رییسی بنیادی لس پو

ایونگ لہ خسونے دوکپہ یودپی زندگی بیا یودپی حق یود زیر بولہ ان زیرہ یود پوان، ینگ اے میونگ لہ خسونے دوکپی حق زیرہ یود پو، زومسے کھستونی کھ امن نہ دریسے دوکپہ یودپی زندگی ان، ینگ میونگ کمال فیوخ لہ گوا یود پولہ لم ہلتنہ یودپی ان، گوانہ گانسان چی لہ کھوانسان انھی بزویکھ دی خسونے دوکپہ یودپی حق پو کھولہ سا یودپی ان، ینگ سولہ کھویکھ نادی حق پو کو قپہ یودپی لم میدپہ یودپی ان، میوبی برینگ دی حق پو بی ستر ونگ لوکھ گوین یودپی نمزو مشکل چہ گوا یودپی ان، دوپہ بدونو خپیر وزیر سنہ دی بنیادی لس خسومپو بی ستر ونگ لوکھ گوین

یودپی نمزو تھنوںے مگوا یودپی ان، چا زیر بنہ تھنوںے دی بنیادی لس کن بجیکپہ یودپی ان دونی یگ ستر ونگ لوکھ مگوا یودپی ان، سولہ خسونے دوکپہ یودپی غدیگ جی محٹپہ یودپی ان، تھنوںے مقصد پو دشمن چیقپہ یود پو یگ دشمنی کھہ ژگیل کھیونگمہ یود پو ان گوانہ دہ وخلہ یگ سوی احترام جی محٹپہ یودپی ان دی بنیادی لس کن کانگ تھن لہ تنگسے نیسے فانگمہ یودپی ان، دیا لس پو یادی خیسر وینگہ چکنہ چگی برینگ انہ سی گرونگنہ گرونی برینگ انہ سی، یا چھوسپہ ناچھوسپہ برینگ انہ سی یودپی ان۔

مؤمن کنی گوا مولا علی (ع) فیقپو ہڑتے کھم تھون بیا یود پونہ زوم گڑل بیا یودپی فیوخ لہ یودپی ان، کھوری فیقپوے ہڑحمہ کسل کنینگ ہڑتے دی حق پو بی ستر ونگ لوکھ بیا یودپی باریگ زیرے یود، مالک اشتر لہ ربیسفہ یودپی دہ شوق شوق پو بیگ دی بنیادی لس پو بی باریگ مو تپو سفارش بیا سے یود۔

(لے مالک) میونی کھڑق خلوکپو بی شدانہ بزورے دوک، چا زیر بنہ نحق لہ خلوکپہ گوا یودپی کھڑقپو ژوخیو یگ گاجیز جی مید پہ یودپی ان خدائی ہر پونہ (عذابنہ) نور گوچو کپی باریگ نو نحق لہ خلوکپہ گوا یودپی دہ کھڑق پو اشین چھو غونیسپہ ان، دی نحق لہ خلوکپہ گوا یودپی دہ کھڑقپو بی نعمت کن (خدائی شیز دیونگ) شو خمویکہ مید پہ بیا یودپی ان یگ حکومت کن شو خمویکھ چیقسے فانگمہ یودپی ان، گوانہ نحق لہ کھڑق خلوکپو بی شدانہ بزورے دوکپہ رگو سنی ان، وَالذِّمَاءِ وَاسْهَابِ بَغِيرِ حَلْمَا، فَاتِّدَّ لَيْسَ شَيْءٌ اِدْنِي لِنَفْسِي وَلَا اَعْتَمَّ «اِيَّاكَ تَبَعِي، وَلَا اٰخِرِي بَرِّوَالِ نَعْمِي، وَانْقَطَاعِ مَدَّهِ، مِنْ سَقَابِ الذِّمَاءِ بَغِيرِ حَقَّتْهَا» دی شوق شو قپو بیگ نو مالک لہ سفارش مو تپو تاکیدنہ دریسے یود، نحق لہ کھڑق خلوکپو بی شدانہ بزور زیرے، چا زیر بنہ دیو بی سی خدائی عذاب نہ نور گوچو گید یگ سو سو ظلم بیکھن کنی شدانہ ہڑیا گوید، یگ لیجمو جو موبو چھوی کھولہ تھونگی لونگ جی مگوا یودپی ان، یگ حکومتی رمپہ چد پہ یودپی ان، دو بی جو کتو ہڑحمہ امامی فیقپو سی دی مطلب پو بی فیوخ لہ اشارہ بید، خدای قیامت جیقہ دی ناحق لہ خلوکپہ سو گنفی کھڑق کنی باریگ گو مویکھ فیصلہ بیا ریخسید اے فیصلہ گانگمہ لزلہ یغید نحق لہ کھڑق خلوکپہ سو گنغہ یود پو گو مویکھ فیصلہ بید: «وَاللّٰهُ مُبْتَدِئُ بِالطَّلَمِ يَبْنِي الْعِبَادِ فَيَمَّا تَسْأَلُوْا مِنَ الذِّمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»؛ (دہ نحق لہ ژدبہ گوا سو گنغونگہ دونو شیخ مینید)، گوانہ حکم بیکھن کن خدالہ جیکفہ رگو سنی ان نحق لہ یگ چگی کھڑق جی می خلوکپہ رگو سنی ان، پغزی حکم بیکھن کن دنیادیگ شیخ بیکھن کن خدالہ جیکھ کھن سو گنغہ دہ یول کن میندوق ژھر گوا یودپی

ان رگشہ رگشہ ژھر کن لدنمہ یود پی ان، ینگ گابزوے کھ نا امنی گوا یود پی ان (امن یود پی دہ گڑونگ یا یول پو کھوانگ لیجمو ژھرچی لدنمہ یود پی ان فٹیکپہ یود پو گانگمہ امن گوانہ گوا یود پی ان) فتنہ فساد مو تپو یا حکومت بیکھن کنی کھوتی مخالفت بیکھن ژدب فافر ی گوا یود پی ان، کھودانگ لہ کانگ لقیہ ہڑکیانگسے زامتھوبہ چک دہ مخالفت بیکھن کن ژدسے فنید دو بی فری فتنہ فساد لنگسید دیکھنہ امنیت پو چھسید گوانہ دی چنگ مین لس پو یول گانگمہ لہ کھیدسید۔^۱

ینگ مالک لہ ریسنفہ یود پی قیمتی کسل پو بیگ نو کسل بیونید: نحق لہ کھڑق خلوکسے کھیری حکومت پو ستر و بیایود پی لس بیوس، دی کھڑق خلوکپو بی سی حکومتی رمپہ چدپہ یود پی ان، دیکھنہ دہ حکومت پو ایکھ ینگ چگی لقتو تھون چوکپہ یود پی ان، ینگ کھیری فری نحق لہ کھڑق خلوکپہ یود پو لہ خدائی شداسہ بھانے سنید چی میدپہ یود پی ان ینگ نی شداسہ کھیانگ لہ چنگ عذرچی شور بی لم چی ملوسنفہ یود پی ان، «فَلَا تُقْوِيَنَّ سُلْطَانَكَ بِسَقْلِ دِمِّ حَرَامٍ، فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِمَّا لُضِعِفُ وَيُؤْهِنُهُ بَلْ يُزِيلُهُ وَيَنْقُلُهُ، وَلَا عُدْرَكَ عِنْدَ اللَّهِ وَلَا عِنْدِي فِي قَتْلِ الْعَمْدِ،»

چا زبرنہ دی نحق لہ کھڑق خلوکپہ یود پو بی نتیجہ زدیب لینمہ گوا یود پوان، قضا ص گوا یود پی ان دو بی شدانہ ینگ شور بی لم چی میدپہ یود پی ان۔

گوانہ دو سے ضرورت یود ہلژحمہ امامی دی ہلژحمہ کسل کن حکومتی لس بیایود پی دہ ملسونی کھ، وزیر کن، ینگ حکومت لقتو یود پی دہ میونگ ینگ چگی اختیار لقتو یود پی دہ میونگ گار گار یودنہ دوئی غدونگ گانگہ ریسیہ یقپہ یود پی اشین رگوسپہ یود (میک لہ تھونین دوکپہ نا دی چنگ مین لس کن بیایود پو بی شدانہ بزورے خٹپہ یود پو غدینگمہ یود پی ان)

نحق لہ خلوکپہ گوا یود پی دہ کھڑق پو بی حکومت کن شو خمویکھ میدپہ بیایود پی ان، دی ہلژحمہ کسل پو بیگ نو امام فیقپوسی فصاحت نہ بلاعتی گانگسے یود پی دہ کسل پو میونگ لہ تھون چوکس؛ مالک اشتر لہ کوچوکس میونگ گانگمہ لہ دی سے تھو قویکھ خسونے دوکپہ یود پی ینگ زندگی بیایود پی حق یود پی ان۔

زندگی بیایود پو گانگمہ لہ حق یود پی ان زیر بہ یود پو ہلژحمہ قرآن کسل ان، انسانیت لہ دی فیوخ لہ لم ہلتنسید، ینگ مینگ چک لہ کھوم لوکھ تھوبہ یود پو انسان گانگمہ لہ کھوم لوکھ تھوبفہ ان زیرے کسل بیونید، یونہ ژوخپو انسان

چک میدہ بیاسنہ انسان گانگہ میدہ بیاسفنہ ژوخ ان زیرے کسل بیونگسید۔

یو بی فری بنی اسرائیل حضرت یعقوبی کھوری فزونی کھہ معین بیاس، گاسوچگی چنگ خطاچی جرم چی میدہ پھ ڈوبفنہ یا فنہ فسادچی دی سہ تھو پھو کھہ گوچو کسنہ کھومی گانگہ ڈوبفنہ ژوخ ان، ینگ سوچگی مینگے چک پغزی خسون چوکسنہ کھوسی می گانگہ خسون چوکفنہ ژوخ ان زیرے کسل بیونگسید۔ «مِنْ اِجْلِ ذٰلِكَ كَتَبْنَا عَلٰى بَنِي اِسْرَائِيْلَ اَنْتُمْ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَاَتَمَّا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ اٰخِيَا فَاَتَمَّا اٰخِيَا النَّاسَ جَمِيعًا»

گوانہ دیوژو خپو چھوسی سندانمی چیزات کنی شدانہ ندانگ لہ لقتو اونیدمی گانگہ لہ دی دنیا پو کھہ زندگی بیا یو دپی حق پو دپی ان زیرہ یو دپو، دی حکم پو قرآن نہ اسلام حکم کنی شدانہ ان زیرہ یو دپو، دیو بی کھہ عمل سو نگنہ کھم تھون نہ خش لو کھسی فری سنید گوید زیرہ یو دپو، ینگ میونی برینگ تھنو بیا یو دپو نہ زیر زیر ہتم ہتم بیا یو دپی شدانہ چھوسی سنید بیاسے میونگ بریسے فانگہ یو دپی شدانہ بزورہ رگوسنی ان زیرہ یو دپو دی گانگہ قرآن نہ اھلبیت شدانہ اونگے یو د، گوانہ دیو بی نتیجہ چی گوید؟

نتیجہ :

اجتماعی زندگی بیا یو دپی بارینگ نو بنیاد پو دو ان کھم تھونی کھہ زوم سے گڑیکسے یبو دو کسے کھورہ یو دپو ان ینگ قرآن مجید ینگ ہلژحمہ امامی دوک لنگ گانگہ دی کسل پو بی کھا سفارش موتو بیاسے یو د، ینگ ہلژحمہ امام علی (ع) فیقپوے کسل کنینگ می گانگمی برینگ کھم تھون بیا یو دپی بارینگ کسل کن تھوبہ گوید موتو اھمیت نہ دریسے زندگی فچو یو دپی بارینگ دی بنیادی لس کنی بارینگ لیگی بیور مو یو دپی کسل کن اونگے یو د،

اسلامی دی ہلژحمہ چھو سپو بی سی میونی برینگ کھم تھونی کھہ زومسے دو کپہ یو دپی بارینگ سکت زیرید، اھل کتاب (یہود و نصاری، مجوس) لہ سا انسانیت بزوریکھہ یبو دوک زیرے سکت زیرید۔ اسلامی تھنو بیا یو دپو ملہ چک لہ جلاز شیسید پغزی میونی برینگ مشکلات کھیونگسے زندگی میدہ گوین یو دنہ وہ وخلہ وہ میونگنہ دریسے تھنو یوس زیر سید، دوسہ ینگ میونی برینگ امنیت کھیونگما فری ان دو مید زیر سنہ اسلامی سی مینگے چک ڈوبہ یو دپو می گانگہ ڈوبفنہ ژوخ ان زیرے کسل بیونگسید ینگ می چک خسون چوکپہ یو دپو می گانگہ خسون چوکفنہ درا ان زیرے کسل بیونگسید۔

● منابع

قرآن کریم؛

نهج البلاغه؛

جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، کتابخانه گنج دانش، ۱۳۶۷ش؛

شیخ طوسی، تهذیب الاحکام، دار الاضواء، بیروت ۱۴۳۰ق ۱۴۳۰؛

عمید، حسن، فرهنگ عمید، انتشارات امیر کبیر تهران، ۱۳۶۳؛

فیض الاسلام، علی نقی، نهج البلاغه، تهران، بی نا، ۱۳۶۴؛

مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، بی نا، موسسه الوفاء؛

مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، انتشارات صدرا، قم.

فصل دوازدهم

مقالات به زبان اسپانیایی
